

Predstavljanje knjige Stjepana Kušara
Skriveni Bog: Pokušaji na razmeđu filozofije i teologije
Zagreb, 24. svibnja 2024.
Izvještaj*

Autor knjige *Skriveni Bog: Pokušaji na razmeđu filozofije i teologije* je teolog i filozof dr. sc. Stjepan Kušar, redoviti profesor na Hrvatskom katoličkom Sveučilištu. Okosnicu knjige čini pet članaka koji su dijelom ranije objavljeni i za oblikovanje ove knjige doradani, a »nastoje tematizirati Boga kao skrivenoga, skriveno prisutnoga, ali istodobno otvoriti također perspektivu shvaćanja čovjeka koji 'ima posla s Bogom' pa se odatle, možda, pokazuju neke crte njegova lika koje u drugim oblicima govora o njemu ispadaju iz vidokruga« (p. 7).

Predstavljanje knjige održano je u petak, 24. svibnja 2024. godine u prostoru Knjižnice i čitaonice Bogdana Ogrizovića, Preradovićeve 5. Program je započeo pozdravnim govorom Anite Šikić, urednice predstavljene knjige i direktorice Hrvatske sveučilišne naklade, koja je – uz Hrvatsko katoličko Sveučilište – sunakladnik predstavljene knjige. U ime Hrvatske sveučilišne naklade zahvalila se upravi Knjižnice na ustupljenom prostoru i organizaciji programa. Posjetitelj je uvela u temu knjige ukazavši kako tekstovi ove knjige tematiziraju Boga kao »skriveno-prisutnoga« i da je božansko bila tema ljudima u vrijeme kada filozofija još nije postojala. Naglasila je kako je knjiga manjeg opsega, no sadrži razradu esencijalnih pitanja navedene filozofsko-teološke problematike. U nastavku je najavila predstojeće govornike: dr. sc. Ozrena Žuneca, dr. sc. Danijela Tolvajčića, dr. sc. Željka Tanjića, dr. sc. Ivana Šarčevića i – naposljetku autora knjige – dr. sc. Stjepana Kušara.

Sociolog, filozof i profesor u miru Ozren Žunec rekao je kako je knjiga pokušaj da se Boga »vidi« najbliže onome kako On sam »gleda« sebe. Drugim riječima, radi se o metodi kojom pokušavamo »misliti Boga« apstrahirajući od subjektivnog vjerničkog iskustva. Posebice se dotaknuo teodicejske problematike koju autor obrađuje u knjizi, a koja je u novijim teološkim raspravama pomalo zapostavljena tema. Naglasio je kako se radi o djelu iznimne originalnosti te misaone odlučnosti i principijelnosti, što proizlazi iz autorovog temeljitog

---

* Ovaj izvještaj izrađen je u sklopu projekta *Wundt, Mercier i novija hrvatska filozofija* (WM-nhf) na Institutu za filozofiju, praćen od strane Ministarstva znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske te financiran sredstvima iz Nacionalnog plana oporavka i otpornosti 2021.–2026. – NextGenerationEU.

poznavanja biblijskih, teoloških i filozofskih tekstova, crkvenog prava te veoma dobre hermeneutičke metode. Zaključio je kako je knjiga iznimno relevantna i za osobni život pojedinca te bi ju bilo poželjno čitati koristeći dodatnu literaturu na koju upućuju citati i reference.

Dr. sc. Danijel Tolvajčić, profesor filozofije na Katoličkom bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu ukazao je kako je način pristupa autora na tragu filozofske teologije njemačko-američkog mislioca Paula Tillicha (1886 – 1965). Rekao je kako nastojanje koje nalazimo u knjizi predstavlja nastavak tradicije *praeambula fidei*,¹ koje u današnje vrijeme baš i nije prisutno u teološkim raspravama. Uz to, knjiga je doprinos dijalogu ne samo s klasičnom, već i novovjekovnom mišlju. Tolvajčić je naveo kako se u takvim vrstama rasprava treba čuvati univočnog pojma Boga, što je Kušar imao na umu pišući tekstove. Za kraj, rekao je kako se radi o jasnom i originalnom tumačenju onoga što kršćani misle kada govore o Bogu.

Rektor Hrvatskog katoličkog Sveučilišta dr. sc. Željko Tanjić osvjetlio je činjenicu kako predstavljena knjiga ne govori samo o Bogu, već i o njezinom autoru Stjepanu Kušaru: »Ovo je knjiga učitelja, duhovnika i dragog prijatelja.« Naime, cijelo autorovo intelektualno djelovanje prožeto je »bavljenjem Bogom«. Zanimanje za takvo bavljenje Bogom započelo je još u Kušarovim dječaćkim danima, kada je na Trećem programu Hrvatskoga radija slušao Branka Bošnjaka i njegov filozofski govor o Bogu, u kojem je poznati hrvatski filozof pojam Boga povezivao s pojmom bogatstva. Tanjić je naglasio kako je knjiga proizašla iz »egzistencije« koja traži Boga, ali ne na neki »jeftin i paušalan« način. Dotaknuo se predavanja »Što znači riječ Bog?« održanog na Institutu za filozofiju u svibnju 2023. godine, koje je bilo temelj za poglavlje knjige »Riječ Bog«. Primijetio je i specifičan način »korištenja« Svetog Pisma – Kušar ga ne koristi na »školski« način, već je ono za njega nadahnuta filozofska i teološka riječ. Stoga, filozofija i teologija se kod autora sljubljuju i bivaju aktualizirane u njegovom životu.

Dr. sc. Ivan Šarčević, profesor na Franjevačkoj teologiji u Sarajevu svoj predstavljački dio započeo je vrijednim uvidom da je riječ »Bog« ona koja ujedinjuje teologe koji se muče s vjerom u Boga i filozofe koji se muče s nevjerom. Obznanio je kako je utemeljitelj nakladničke kuće Demetra – Dimitrije Savić – veoma cijenio rad Stjepana Kušara. Šarčević se osvrnuo na misao »prvog« Ludwiga Wittgensteina, koji je smatrao da je Bog neizreciv. Ukazao je kako knjiga nudi vrstan pregled poimanja problematike zla kroz povijest i stoga – čitajući je iz konteksta sadašnjeg vremena i u njemu prisutnog zla – posjeduje

¹ Radi se o pojmu koji Toma Akvinski koristi u svrhu označavanja spoznatih istina od naravnog razuma koje su nužan preduvjet za razumijevanje i prihvaćanje nadnaravne objave.

stanovitu aktualnost. Naime, svaki je čovjek pozvan barem pokušati odgovoriti na pitanje zla u svijetu. Posebice se osvrnuo na nepravedno zapostavljen članak Stjepana Kušara iz 1997. godine »Kršćanski govor o Bogu – izazov našem vremenu«, u kojemu autor ukazuje na problematična poimanja Boga kao što su na primjer »domoljubni Bog« ili pak »Bog čudotvorac«.² Šarčević je svoje izlaganje završio uvodnim riječima knjige, a preuzete su od ruskog književnika Andreja Sinjavskog (1925 – 1997): »Dosta se govorilo o čovjeku; vrijeme je da se misli na Boga« (p. 7).

Program je zaključio autor knjige dr. sc. Stjepan Kušar. Nakon zahvale nakladnicima i predstavljateljima, ukazao je na veliku vrijednost intelektualnog i osobnog prijateljstva s dr. sc. Damirom Barbarićem i dr. sc. Ozrenom Žunecom. Naime, tijekom godina u kojima je oblikovao i doradivao tekstove za knjigu, Barbarić i Žunec pružali su mu podršku i poticaj za znanstveni rad. Nadalje, rekao je kako je pitanje koje ga zapravo muči »Gdje je Bog?« – to je pitanje koje stoji iza tekstova ove knjige, a provlači se od vremena nastanka Biblije pa sve do Nietzscheove filozofije. Vjernik svakim danom potvrđuje svoju opciju »za« Boga, no često »na ivici« preispituje svoju opciju.

Zanimanju za Kušarovo djelo svjedočio je i dupkom pun prostor Knjižnice, koju su prigodom predstavljanja posjetili njegovi prijatelji, kolege i svi ostali zainteresirani za njegov znanstveni rad. Nakon formalnog programa, druženje s autorom i predavačima nastavilo se u prijateljskoj atmosferi koja je obogatila i dala »završnu notu« ovom događanju.

Bernard Hostić

---

² Stjepan Kušar, »Kršćanski govor o Bogu – izazov našem vremenu. Kerigmatsko i parenetsko razmišljanje«, *Bogoslovska smotra* 67/2–3 (1997), pp. 191–208.

